

strikte onderscheid tussen religieuze en profane insignes wordt overigens door J. B. Bedaux in zijn bijdrage 'Profane en sacrale amuletten' (26-35) op overtuigende wijze ter discussie gesteld. Helaas is de auteur wat minder overtuigend in zijn verklaring van het gebruik van de insignes. Zijn aan de socio-biologie ontleende argumenten behoeven naar mijn mening meer uitleg. Jaap van Os gaat in 'Seks in de 13de-eeuwse fabliaux: literaire voorlopers van de erotische insignes?' (36-43) verder in op de seksuele afbeeldingen. Hij constateert dat deze scabreuze middeleeuwse verhaaltjes even expliciet zijn als de onverhulde afbeeldingen. Daarbij stipt hij en passant een interessant punt aan: deze verhaaltjes zijn lang als volks beschouwd vanwege hun schunnigheid. Van Os laat ons weten dat men er de laatste tijd van overtuigd is geraakt dat ze juist in adellijke kringen zijn ontstaan en beluisterd. P. Wackers vertelt in 'Reynaert de Vos als pelgrim' (44-52) het verhaal dat schuilgaat achter één specifieke insigne en duidt het thema hiervan, namelijk de vos als hypocriet. J. van Herwaarden zegt in 'Bedevaarten in en vanuit de Nederlanden. Enkele aspecten van het verschijnsel bedevaarten in de late Middeleeuwen' (53-63) dat we voorzichtig moeten zijn met het verbinden van conclusies aan de vindplaats van pelgrimsinsignes. Soms zijn deze in grote concentraties gevonden hetgeen zou kunnen duiden op handel in insignes.

Als men meer concreet wil weten wat voor insignes er nu zoal waren, kan men het beste terecht bij M. Jones die in 'Een andere kijk op profane insignes' (64-74) een greep doet uit de vele voorbeelden. Sommige daarvan blijken inscripties te bevatten die een enorme hulp kunnen zijn bij de duiding van draagtekens. A. van Dongen, 'Het gebruiksvoorwerp als draagteken en beeldteken' (75-87), frappeert vervolgens met twee afbeeldingen van middeleeuwse gebruiksvoorwerpen in het echt en in miniatuur als insigne. De echte voorwerpen en de insignes zijn vrijwel identiek van vorm. Ze suggereert onder andere voorzichtig dat het lidmaatschapstekens van gilden zouden kunnen zijn. J. M. Baart zit in 'Pelgrimeren: mobiliteit en economie' (88-97) wat verder van het oorspronkelijke onderwerp af maar levert tot slot de conclusie dat de groep buste-insignes in te delen is bij de groep muntspelden. A. M. Koldewij, 'Karel de Grote en De Borchgravinne van Vergi' (98-104), sluit af met een nieuwe interpretatie/identificatie van twee insignes waarvan er tot dan toe één niet en de ander fout geïnterpreteerd is. Een mooie afsluiting die laat zien wat er nog allemaal voor eer te behalen valt in de studie van de middeleeuwse insignes.

J. Batink

R. E. F. Straub, *David Aubert. Escriptvain et clerc* (Faux titre. Études de langue et littérature françaises publiées XCVI; Amsterdam-Atlanta: Rodopi, 1995, 16 platen + 377 biz., f120,-, ISBN 90 5183 773 9).

Over de magnifieke bibliotheek van de vijftiende-eeuwse hertogen van Bourgondië is vaak geschreven. Algemeen bekend zijn zonder twijfel de gedegen analyse van G. Doutrepoint, *La littérature française à la cour des ducs de Bourgogne* (1909) en de vaak fraai verluchte catalogi van tentoonstellingen zoals die van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel en het Gruuthusemuseum te Brugge ter gelegenheid van 'Bourgondische gedenkjaren'. Veel minder grondige aandacht is er geschonken aan de carrière, het werk en de ideeën van de vertalers en afschrijvers van handschriften bestemd voor die bibliotheek. Grote kenners zoals R. Bossuat van de vertaler, schrijver, secretaris en kopiist Jean Miélot en R. Walsh van de relaties tussen Bourgondische letterkundigen en die van het Italiaanse *Quattrocento* publiceerden hun bevindingen in niet altijd even gemakkelijk te vinden tijdschriften en bundels. Zeer uitzonderlijk en

van het grootst mogelijke belang voor het vak zijn dan ook monografische studies zoals die van D. Gallet-Guerne (*Vasque de Lucène et la Cyropédie à la cour de Bourgogne (1470)*) (Genève, 1974), de bijzonder belangrijke edities van E. Beltran (*Humanistes français du milieu du XVe siècle* (Genève, 1989, en een tweede deel in 1992)) en het nu verschenen boek van Straub over David Aubert.

David Aubert werkte tussen 1458 en 1479 voor onder andere Filips de Goede, de Groot-Bastaard Anton van Bourgondië en Margareta van York, de vrouw van Karel de Stoute. In deze periode vervaardigde hij voorzover Straub kan nagaan — wie weet wat er verloren is gegaan — ongeveer 14.000 folio's tekst. Blijkens de titel had Straub zichzelf de opgave gesteld om een boek over Aubert te schrijven. Wat hij presenteert is een zeer nuttige bespreking van Auberts handschriften die in geen handbibliotheek van zalen van oude en kostbare werken mag ontbreken. Hij presenteert de prologen die Aubert aan de door hem gekopieerde en/of vertaalde werken meegaf. Hij geeft summier beschrijvingen van die handschriften en voert daarbij telkens ook een 'essentiële bibliografie' op over tekst en handschrift. Er is een analyse van het taalgebruik in Auberts prologen. Het geheel wordt afgesloten met enige bladzijden over Auberts leven, zijn stijl en zijn vocabulaire.

Het werk diende als dissertatie aan de universiteit van Zürich onder de aegis van professor L. Rossi. Het boek bevat fouten en onnauwkeurigheden die de argeloze lezer, onder de indruk van al het analytisch gepresenteerde materiaal, onjuist informeren en op het verkeerde been kunnen zetten. J. Koopmans geeft een lijstje in zijn recensie van dit werk in *Millenium*, X (1996) 86-87. Deze fouten dwingen de nauwkeurige lezer om alle informatie die Straub geeft voordat hij die citeert of gebruikt opnieuw te controleren.

Nog een probleem is dat de bibliografie van geciteerde werken niet alles citeert dat in de tekst wordt genoemd zonder aan te geven waarom niet. De grootste moeite heb ik echter met de 'synthetiserende' hoofdstukken. Twee voorbeelden: het hoofdstuk 'L'ambiance culturelle à la cour de Philippe le Bon' (11-26) bestaat voornamelijk uit zeer lange citaten uit Doutrepoint, Zink, Meyer e. d., die aaneengeregen zijn met platitudes van Straub zelf (van de ca. 90 regels van de eerste drie bladzijden is bijna de helft letterlijk citaat). Overigens is de literatuur die in dit verband wordt aangehaald eenzijdig en gedateerd. De analyse van de stijl van Aubert aan het einde van het boek (beperkt tot 4 pagina's!) lijdt aan vergelijkbare kwalen. Straub besluit met de dooddoener: 'Bref, les manuscrits d'Aubert ne sont pas tout simplement des copies, mais des textes qui ont modifié, réélabré et embellis leurs modèles selon le goût de l'époque'. Jawel!

*David Aubert. 'Escripvain' et 'clerc'* is echter wel degelijk een belangrijk werk. Het drukt veel af dat tot nu alleen in de handschriften toegankelijk was en het zet alles keurig op een rij. Maar met betrekking tot de beschrijving van het werk van Aubert moet het voorzichtig worden gebruikt. De synthetiserende hoofdstukken kan men evengoed overslaan.

Arjo Vanderjagt

O. M. D. F. Vervaart, *Studies over Nicolaas Everaerts (1462-1532) en zijn Topica* (Dissertatie Rotterdam 1994; Arnhem: Gouda Quint, Rotterdam: Sanders instituut, 1994, xii + 312 blz., f69,50, ISBN 90 387 0298 1).

Nu de kennis van het Latijn niet meer tot de normale bagage van historici en rechtshistorici behoort, zullen studies waarin een in deze taal geschreven werk centraal staat, een steeds zeldzamer verschijnsel worden. Alleen al voor het ondernemen van het onderzoek naar de Zeeuwse